

ŽICA: NAJBOLJA SERIJA SVIH VREMENA KOJU NITKO NIJE GLEDAO¹

Netko je negdje rekao da postoje dvije vrste ljudi: oni koji obožavaju Žicu i oni koji je nisu gledali. U svim svjetskim glasilima kritičari su gotovo jednoglasno ocijenili Žicu kao „najbolju televizijsku seriju u povijesti medija, a vjerojatno bolju i od toga“ (Huertas, 2011). Utoliko je zanimljivije što je zamalo bila ukinuta i što nikada nije osvojila nagradu Emi.

(...)

Uvod u zločin: društveni sustavi

Žica je grčka tragedija u kojoj postmoderne institucije preuzimaju mjesto olimpskih bogova. Tu su policija i trgovina narkoticima, političke strukture, obrazovni sustav i makroekonomске sile koje ispaljuju munje ljudima u stražnjice, bez ikakvog razloga.

Dejvid Sajmon²

Dok su konvencionalne policijske serije fokusirane na priče o iskvarenosti pojedinih policajaca ili birokracije, Dejvid Sajmon i Ed Berns su željeli napisati priču o društvenim preduvjetima za počinjenje zločina. Svaka od sezona problematizira jedan društveni sustav i njemu pripadajuće institucije: u prvoj sezoni se radi o uzaludnoj borbi policije protiv droge, u drugoj o propasti rada i američke radničke klase u postindustrijskom dobu, dok treća postavlja pitanje može li politika, već dugo kalcificirana, ponovno raditi na korist zajednice; četvrta sezona govori o nejednakim šansama kroz prizmu invalidnog javnog školstva, a peta o tabloidizaciji novinarstva i funkciji javnog informiranja. U Žici su institucije međusobno prepleteni, hijerarhijski ustrojeni društveni krugovi, poput onih u simbolu međunarodnog olimpijskog pokreta. Već je od pilota očita paralela između organizacije policije i organizacije narkobandi. Njihovi se šefovi bave sličnim menadžerskim problemima koje rješavaju s istim sebičnim interesima: policijski šef, Rols, urla na detektiva Maknaltija jer je iznio prljavi veš svog odjela pred suca koji je pokrenuo istragu o Barksdejl gang-u, a u paralelnoj sceni iz kriminalnog miljea Ejvon Barksdejl kritizira svog nećaka D'Endžela jer ih je

¹ Preuzeto od naslova *It's Time To Revisit The Greatest TV Show Ever (That No One Watched)*, Kelley L. Carter. BuzzFeed News, 24. 12. 2014. <https://www.buzzfeednews.com/article/kellylcarter/its-time-to-revisit-the-greatest-tv-show-ever-that-no-one-watch>

² U: Alvarez (2009: 384).

koštao novca za obranu na suđenju zbog ubojstva. Štoviše, policija se divi disciplini i koordinaciji Barksdejlove organizacije, koje kronično nedostaju policijskom odjelu. Govoreći o nekom glupom dileru, detektiv Przbilevski kaže: „Da taj radi za nas, dosad bi već bio zamjenik zapovjednika.“ Zato serija ne počinje policijskom istragom, nego njezinom zbranom. Ideju o specijalnoj grupi kojoj je zadatak uhititi članove moćne gradske narkobande – za koju bi svatko pretpostavio da je prioritet – bojkotira sam vrh policije. „Ako mi pošalju dobre policajce, moglo bi mi pasti na pamet da napravim dobar posao“, kaže ironično šef tima Danijels. Umjesto toga, vrijedi: „Ne kopaj duboko, nemoj se isticati. Brzo osudi tog Barksdejla i makni se.“ Cilj policije očito nije uništiti trgovinu narkoticima, nego održavati igru mačke i miša.

Zato nije slučajno da se jedan kadar iz četvrte epizode ponavlja u uvodnim špicama svih sezona. U njemu diler Bodij baca kamen i razbija nadzornu kameru koja snima prostor na kojem se okupljaju dileri. Uništivši jedan oblik kontrole, nije svjestan da je u tome trenutku započela druga vrsta kontrole: upravo tada glavnem dileru zazvoni pejdžer jer ga je nazvao detektiv koji je otkrio način na koji *gang* međusobno komunicira. Kada kasnije, zbog tog dešifriranja komunikacije, policija uhapsi pola *gang-a*, oni će zamijeniti pejdžer i telefonske govornice jednokratnim mobitelima: „Te seronje uče. Svaki put kad smo im na tragu, oni nauče i prilagode se“, zaključuje detektiv Frimon. Svaki sustav ima svoju vrstu igre kojom održava iluziju da želi riješiti problem, a zapravo se sustavi jedni drugima prilagođavaju i održavaju, u suštini, svoj simbiotski odnos. Kada se leševi nagomilaju, policija hapsi dilere i plijeni drogu, a trgovci drogom, preko političara, povratno kontroliraju policijski sustav kako ovaj ne bi poželio doista uništiti trgovinu drogom. (...)

Kanibalizam društvenih sustava

Što je veća laž, više u nju vjeruju.

(Bank Moreland, detektiv)

Temeljno pitanje koje Žica postavlja likovima jeste da li biti pragmatičar ili idealist. Pragmatičari se „razumno“ prilagođavaju sistemu, a idealisti inzistiraju na svojoj misiji odbijajući se prilagoditi. Najbolji primjer pragmatičara je policijski narednik Dzej Landsman koji vidi cijelu sliku policijske birokracije: s jedne strane, pomaže svojim detektivima zauzimajući se za njih kod šefa, a s druge, kada detektivi Frimon i Bank otkriju mrtva tijela u napuštenim zgradama, upozorava ih da pričekaju s otkrivanjem te gomile novih ubojstava javnosti dok to ne odobre policijski šefovi. Žica zorno prikazuje kako sustavi od pojedinaca čine pragmatičare, kako ih prisiljavaju da se pridržavaju tri „sveta“ pravila: ne pokazuj osobnu inicijativu, budi poslušan i budi lojalan. Ali, ma koliko se adaptirali, pragmatičari plaćaju jednako visoku cijenu kao idealisti. Kada u epizodi „Final Grades“ Maknalti pokuša navoriti dileru Bodiju da svjedoči protiv vlastite bande, Bodij opisuje kako sustavi tretiraju najvjernije igrače: „Unutra sam od trinaeste, nisam nikad zajebao s lovom, nisam nikad

ukrao paketić, nisam nikad učinio ništa a da mi nije bilo naređeno... a kako mi se to vratilo? (...) Gdje su sad da nam pomognu, sad kad je nastalo sranje i netko će stradati, gdje su sad?" Unatoč tome, ljudi sustava vjeruju da će se vjernost isplatiti jer svaki sustav gaji „mit“ da će vjernost biti nagrađena: policijski mit o napredovanju kao rezultatu dobrog rada ispostavlja se utopijom, kao i mit *gang-ova* o nagrađivanju lojalnosti vojnika u zatvorima zbrinjavanjem njihovih obitelji. Zato Sajmon kaže da je Žica „priča u kojoj policajci i dileri rade za Enron i za svoju vjernost budu izdani“ (Sepinwall. 2015: 81), i da je to „narativ koji otvoreno sugerira da naši politički, ekonomski i društveni konstrukti više nisu održivi, da su nas naše vode bezobzirno iznevjerile i da ipak sve neće biti *okej*“ (u: Toscano i Kinkle, 2011). Nakon što pragmatični Bodi shvati da je „igra namještena“, da pakt s represivnim sustavom rezultira uništenim životima, on postaje idealist: „Učinit ću što treba. Jebe mi se. Samo me nemoj tražiti da živim na koljenima, kužiš?“ Vjernost se pokazuje dvostrukom tragičnom varkom, jer osim što je sustav ne nagrađuje, vjerno slijedeće pravila igre vodi u dezintegraciju osobnosti.

Marla Danijels: *Drvo koje se ne povija slama se, Sedriče.*

Poručnik Danijels: *Savijaš li se previše, već si slomljen.*

U kontrastu s pragmatičarima, koji postižu osobne ciljeve bez obzira na posljedice po druge i društvo, idealisti su neposlušnici koji odbijaju kompromitirati svoju misiju ispravnosti, koji se „nerazumno“ suprotstavljaju pravilima igre vlastitog sustava, s obje strane zakona. Dok pragmatičari u samoj udobnosti života nalaze njegov smisao, idealisti ga vide u održanju dostojanstva individualnosti. Naizgled paradoksalno, idealisti više od svih vjeruju u institucije u kojima rade jer oni vjeruju u njihov primarni zadatak, da rade za dobrobit većine. Kada Danijels upućuje Karvera u novi posao koji uključuje upravljanje ljudima, savjetuje ga: „Ako pokažeš lojalnost, naučit će lojalnost. Ako im pokažeš da je važan posao, odradit će posao. Ako im pokažeš neku drugu vrstu igre, to je igra koju će igrati... *Uskoro će doći dan kada ćeš morati odlučiti da li je važan posao ili ti.*“ Ako odluči da je njegov posao u sustavu važniji od njegove karijere, time će podsjetiti sustav zašto uopće postoji. Zato se idealisti i suprotstavljaju lošem funkcioniranju sustava.

Ako te bogovi zajebavaju, nađi načina da i ti njih zajebiš.

Ervin Barel, policijski načelnik

Fon Nojmanova teorija igara kaže: da bi igra funkcionalala, igrači moraju biti racionalni jer, ako je jedan iracionalan, ishod igre nije predvidljiv i ona se urušava. Omarova ljubav i odanost iracionalni su elementi koje sustavi ne mogu kontrolirati: serija ga često tako i prikazuje, kako čeka u sjeni ili nepredvidivo napada dilere. Iracionalno djelovanje zbunjuje sustav – ono uklanjanja okrutnost iz trgovine drogom, integrira liječene ovisnike u društvo, zasluge dijeli na temelju rada – jer ga prisiljava da se promijeni u okviru neke druge socio-ekonomske paradigmе.

Antropologija nas uči da je u životinjskom svijetu vrhunska strategija preživljavanja prilagodba, dok je borbeni idealizam immanentno ljudska osobina. Borbeni idealisti su ovdje ljudi s obje strane zakona, oni se izlažu u svom djelovanju, u skladu s Aristotelovim poimanjem hrabrosti kao najveće vrline „jer omogućava postojanje svih ostalih” poput odgovornosti (Kolvin, Lester, Sobotka), altruizma (D'Endželo, Karver, Babls) ili ljubavi (Omar, Danijels). Kada detektiv Maknalti upita Frimona zašto je upropastio karijeru time što je, unatoč zabrani šefova, nastavio kopati po slučaju, ovaj mu ne zna jasno odgovoriti. Razlog je samo prisutnost „neke vrste bezuvjetnog etičkog nagona”, kako to naziva Žižek (2012). Idealisti ne prihvaćaju nemoral neizbjegnim dijelom života, već ga raskrinkavaju kao licemjerje, poput Danijelsa koji radije žrtvuje karijeru nego da odustane od istrage umorstva četrnaest prostitutki: „Progutat ću laž ako je potrebno... Ali igre statistike? Ta laž? To je ono što je uništilo policiju. Pozlatiti govno i nazvati ga zlatom kako bi major postao pukovnik, a gradaonacelnik guverner.”

Zadržavajući vjeru u individualizam, ljudima tvrdoglavima pred snagom društvenih sustava, Žica postavlja pitanje kakve su im šanse za promjenu sustava? Serija o tome raspravlja unutar dva načina izigravanja sustava.

Individualni bijeg iz sustava

Prva osoba koja uspijeva promijeniti smjer svoje sudbine tako da osigura značajnu i korisnu promjenu u svojoj zajednici je Denis Kati Vajz, bivši ubojica u Barksdejlovoj ekipi, koji nakon izlaska iz zatvora shvaća da „igra više nije u njemu” te otvara boksački klub koji okuplja mlade dilere s uličnih uglova. Najduža priča o osobnom izbavljenju je ona o Bablsu, ovisniku, sitnom lopovu i doušniku policije koji, kao kakva Brehtova Majka Hrabrost gura kolica iz supermarketa po narkočetvrti i prodaje drangulije ovisnicima. Njegov put bijega iz sustava je borba s ovisnosti u klasičnom luku samoosvještenja: od dolaska na sastanak liječenih narkomana, koji ga potakne na odvikavanje od droge, preko preokreta „žrtvovanjem”, kada se pokuša objesiti jer je slučajno ubio svog štićenika, do odvikavanja u podrumu svoje sestre koja mu je zabranila ulaz u svoj stan, da bi na kraju proslavio prvu godišnjicu apstinencije. Obojica su, da bi pobijedili sustav, najprije morali pobijediti vlastite slabosti, no, obje pobjede ostavljaju sustav nepromijenjenim, osim što služe kao primjer drugima da je izlazak moguć – ali na osobnoj razini, sporadičnoj. Američki san je očito postao nevažeći nacionalni koncept, ako je ostvariv na tako zanemarivo maloj skali.

Reformacija sustava iznutra

U razgovoru s Maknaltijem, Kima Gregs zaključuje da je „najteže u poslu policajca” upravo to „da poslom nešto doista i promjeniš.” Stvarna reforma je moguća prvenstveno ako je provode ljudi poput političara Karčetija, koji imaju sistemsku moć. Svim reformistima, sistemski moćnima i nemoćnima, zajedničko je da žele svome radu, pa onda i

životu, dati smisao društvene korisnosti. Osim Karčetija, još je jedan lik imao dovoljno moći i volje da pokrene reformu u vidu vrlo neobičnog društvenog eksperimenta, koji Žica postavlja kao problemsko pitanje za društvo izvan TV ekrana, pa je vrijedan detaljnijeg opisa.

Hamsterdam

U trećoj sezoni, policijski zapovjednik Hauard Bani Kolvin želi ostaviti neku pozitivnu promjenu iza sebe: „Grad je gori otkada sam došao u policiju. Što to govori o meni? O mom životu?“ Motivacija mu je prilično „iracionalna“ s obzirom na to da će riskirati karijeru samo šest mjeseci prije mirovine. Naime, Kolvin je odlučio, bez znanja nadređenih, stvoriti „slobodne zone“ prodaje droge u napuštenim dijelovima grada kako bi se dileri povukli iz rezidencijalnih četvrti. Taj *Hamsterdam* – kako će dileri nazvati slobodnu zonu nakon što od detektiva prvi put čuju za Amsterdam u kojem je prodaja „lake“ droge legalna – otvara prozor alternativnoj društvenoj realnosti. Kolvinov je cilj obnoviti uništene kvartovske zajednice i solidarnost u njima, kao nekada „kada je svaka žrtva nešto značila, a sada imamo samo leševe“, kako kaže Bank. Rezultat je ubrzo vidljiv: na ulicama na kojima su prije operirali dileri, poštar raznosi poštu bez straha, umjesto povika *five-o!* (sleng za *Ide policija!*) čuju se zvuci dječje igre, a patrolni policajac razgovara sa sugrađanima. Projekt potajno podržavaju i medicinske službe koje ovisnicima dijele čiste igle i kondome. S druge strane, mnogi ovisnici umiru brže no inače, bilo od droge, bilo od popratnih bolesti, pa Kolvinov prijatelj Đakon u projektu vidi „pakao kojim se plaća raj“.

Do sedme epizode, znamo skoro sve o Hamsterdamu i gledamo ga iz neutralne pozicije. Tada Žica prikazuje četiri minute dugu scenu kojom nas udara u emotivni pleksus. Kako bi postigla željeni dojam, ova je scena snimljena usporenim snimkom, u krupnim kadrovima i detaljima, noću, a zbivanja nam prikazuje kroz Bablsovou perspektivu. Gurajući s njim kolica po Hamsterdamu, gledamo drogiranje u zgradama i na otvorenom, narkomane kako se tuku, leže po zemlji i povraćaju nasred ulice, žene koje oralno zadovoljavaju mušterije i dilere koji mirno prodaju robu, napuštene mališane koji čekaju drogirane majke. Ti se kadrovi izmjenjuju s onima koji prikazuju Bablsovo užasnuto lice – lice čovjeka koji je već video sve strahote tog svijeta – kako želi svrnuti pogled, ali mu uspijeva ugledati samo još strašniji prizor. Kada se tome pridoda zvučna kulisa zapomaganja i vike, imamo dojam da gledamo pakao na zemlji.

Daljnji razvoj događaja je predvidljiv. Novinari otkrivaju projekt, šefovi Kolvina prisiljavaju na prijevremenu mirovinu i gase projekt, sve se vraća na staro: kriminalci i narkomani opet vladaju rezidencijalnim četvrtima, čineći ih opasnima za život. Igra među sustavima se nastavlja ili, kako kaže detektiv Prizbilevski: „Nitko ne pobijeđuje. Samo jedna strana gubi sporije.“ Iako je u široj slici Hamsterdam postigao veću dobrobit za većinu građana, Žica ne umanjuje etičko sivilo projekta. Štoviše, njegove posljedice sagledava sa strana svih sudionika – od dileru, policije, narkomana i stanovnika kvarta do crkve – da bi postavila problem: zašto društvo ne može dopustiti postojanje Hamsterdama?

Mislim da nitko od nas ne želi da dođe do toga da moramo potražiti pravi posao.
(Kolman Parker, savjetnik gradonačelnika)

Zbog političkog ustroja. Svaka politička interesna grupa, u želji da prigrabi ili održi vlast, tumači ovaj eksperiment drugačije. Šokiran velikim padom kriminala u toj gradskoj četvrti, gradonačelnik Rojs želi naći način da održi eksperiment kao metodu smanjenja kriminala: „Samo kad bismo ovo sranje uspjeli nazvati nečim što nije...”, ali odustaje jer „glasači nikad ne bi razumjeli”. Pretendenti na fotelju projekt žele prikazati kao veliku grešku vlasti, kao legalizaciju droge. Ključ razumijevanja situacije leži u nerazumijevanju apsurdnosti simbioze sustava koju ovaj projekt prokazuje. Nju zabavno prikazuju scene u kojima policajci moraju štititi dilere od pljačkaša zaliha droge, ali kada ti dileri ipak budu opljačkani, pobjesne na policajce zato što ih nisu zaštitili. Zaprepaštenost policajaca – „Želiš podnijeti prijavu policiji jer ti je netko ukrao novac od prodaje droge?!” – i naša je zaprepaštenost. No, pravo pitanje za nas slijedi iz sljedeće, još apsurdnije scene: dilerima, koji u policiji crtaju foto-robot pljačkaša, pridružuju se policajci. Odjednom se svi sjajno zabavljaju crtajući – lik savršene žene. Pod određenim uvjetima, ljudi očito mogu naći način da surađuju kako bi riješili problem. Ako se konstatacija čini banalnom, zašto je projekt propao?

*Policajac Kolikijo: Jebeš to! Ovo je pogrešno!
Poručnik Karver: Kao da je ono prije bilo ispravno!*

Poput policajca Kolikija, javnost je naučena da misli onako kako sustav želi, stoga većina ljudi ne vidi širu sliku. Kolvinov je grijeh u tome što je nevidljivu gnjusobu sustava učinio vidljivom jer, kako sam kaže: „Sve je to već bilo na raznim mjestima, samo je sada na jednom.” Društveno licemjerje zna za kvar u sistemu, ali ga ne želi vidjeti, jer onda ništa ne mora poduzeti. Transparentnost je jedan od smrtnih grijeha koje institucije ne toleriraju jer sprečava održanje postojećeg stanja. Vidljivost problema bi kad-tad dovela do kritične mase koja izaziva socijalne nerede. Jer, Žica upozorava na to da norme sustava uspostavlja isključivo kritična masa ljudi koji imaju upravo one osobine koje sustav želi održavati. U epizodi „The Hunt”, Ronda Perlman se ne želi zamjerati Leviju i „ljudima koji nešto znače”, na što joj Maknalti uzvraća: „Da pola vas u tužilaštvu ne želite postati suci ili partneri u odvjetničkim tvrtkama, da imate muda slučaj odraditi do kraja, znaš što bi se dogodilo? Takav tip bi bio osuđen i kažnen. Ostali bi uzmaknuli da slučaj možemo čisto dovesti do kraja. Ali, svi ostaju prijatelji, svi budu isplaćeni.” Proizlazi da sustavi, unatoč svijesti o dobropitit transparentnosti i rješavanja problema, ostaju tvrdokorni zbog ljudske slabosti, kako kaže Sajmon, „jer se ljudi brzo obeshrabre i teže dosegnuti točku na kojoj će se radije predati nego se boriti” (Seitz, 2013). Odnosno, „ljudi koji imaju dovoljno hibrisa da izazovu post-moderni konstrukt američkog carstva neizbjježno su ismijani, marginalizirani ili skršeni” (Alvarez, 2009: 384).

Oni su proizveli problem da bi bili plaćeni, mi smo proizveli problem da bi tebe izabrali za guvernera. Svi dobivaju ono što žele na račun neke izmišljotine.

Norman Vilson, voditelj političke kampanje

Ali, iako bi sustavi mogli u korijenu zatrati svoje reformatore idealiste, zašto to ipak ne čine?

S gledišta sustava, svatko ima svoju ulogu. U policiji, Rols ima svog „trojanskog konja”, poručnika Marimova, poslušnog tiranina kojega postavlja tamo gdje treba nekoga „slomiti”. Briljantni detektiv Frimon, sa svojim „darom za mučeništvo”, svaku istragu gura do kraja znajući da će se zamjeriti šefovima. Sustav izabire, putem svojih „čuvara”, ljudе kakvi mu odgovaraju da bi ostao u svom inertnom stanju. Ali, isto tako, sustavu trebaju „pobunjenici” kako bi na površinu iznijeli žarišne probleme koji se moraju riješiti kada sustav dođe do kritične točke. Zato idealizam ovdje nije isključivo stvar osobnog izbora, nego ima društvenu funkciju – u konačnici više služi sustavu nego pojedincima. Omar svojim poimanjem časti i osobnom slobodom služi kao protuteža diktatorskoj strukturi narkobandi. Detektivka Kima Gregs također slijepo slijedi svoje principe – odbija prouzrokovati Vi-Beja kao svog napadača, unatoč dokazima, jer ga nije vidjela u mruku – i time sprečava policiju da sklizne u kršenje zakona da bi ga mogla uhapsiti. „Ponekad stvari naprsto moraju biti teške”, kaže ona svojim frustriranim kolegama. Birajući teže putove, idealisti djeluju kao korektiv zajednice. Bez njih bi se sustavi ili urušili u anarhiji sebičnih interesa bez plana za buduće generacije, ili okoštali u diktaturi. Time idealisti navode sustav da „očvrsne”, oni svojim „djelovanjem pružaju novi zamah samoj sili kojoj se protive”, kaže Žižek (2012), i tako navode sustav da proizvede još veću laž. Gomilanjem laži, sustav stvara svojevrsnu alternativnu stvarnost u koju ljudi vjeruju, poput one da nema smisla buniti se protiv poretku jer će on uvijek naći načina da je uguši. Ovu laž sustav održava podupiranjem ljudi koji će pružiti privid slobode, ponuditi nadu, poput Karčetija, da bi ih onda opet usisao u sebe i još snažnije skršio nadu. Takvi „sistemski buntovnici” predstavljaju vrhunac cinizma sustava. U svijetu Žice, ljudi se mogu izbaviti iz stiska sustava samo ako podnesu osobnu žrtvu ili nekim sretnim slučajem (Mittell, 2011), a najčešće njihovom kombinacijom – poput policijskog zapovjednika Kolvina koji je usvojio mladog dilera Nejmonda zahvaljujući pristanku njegova oca, ubojice narkobande, što je Nejmondu omogućilo školovanje i bolji život. Izgleda da ipak ima smisla „upregnuti snage u ostvarivanje dostojanstva”.³ Kolvin je pokazao da se svaki društveni problem, čak i tako dugotrajan, kao što je rat protiv droge, može riješiti promjenom pravila igre, ukoliko to poredak zaista želi.⁴ No, da bi uspio poduzeti veliki remont, to mu mora dopustiti njegov vrhovni sustav – neokapitalizam.

³ Dejvid Sajmon u komentarima na tekst M. Iglesijasa (2008). Vidi: Williams (2008).

⁴ Treća sezona izravno upućuje na sličnosti rata u Iraku i rata protiv droge, koji je, kako je Sajmon više puta izjavio, postao rat protiv američkih nižih klasi.

OKVIR: HAMSTERDAM, ZBILjA?

Stvarni model za glavnu liniju priče u trećoj sezoni nije bio Amsterdam, nego Cirih, gdje je 1980-ih „Nidl Park“ iza glavne željezničke stanice proglašen slobodnom zonom konzumacije droge. Prva zona je 1986. otvorena u Bernu, a danas ih je u svijetu otprilike devedeset. Osim Švicarske, mjesa za „nadgledanu konzumaciju“ osnivaju Nizozemska, Španjolska, Njemačka i Australija. Jedino mjesto za legalnu uporabu droge u Sjevernoj Americi je 2003. godine otvorio gradonačelnik Vankuvera – uz podršku javnosti od 70% – u gradskoj četvrti koja je tada imala najvišu koncentraciju ovisnika o drogi na svijetu. U „klinici“ Insajt ovisnici legalno koriste ilegalno kupljenu drogu pod nadzorom medicinskog osoblja. Nekako istovremeno s emitiranjem zadnjih sezona Žice, zaoštravaju se sukobi zagovornika takve „legalizacije droge“, po kojima ona spašava tisuće života sprečavajući širenje bolesti poput AIDS-a ili hepatitisa C, i njezinih kritičara koji smatraju da Insajt ne sankcionira očiti kriminal. Sudsku tužbu za zatvaranje Insajta federalni sud odbacuje i on nastavlja s radom.

Ekonomска pozadina žice

Jedna od legendarnih scena Žice je ona iz epizode „The Detail“, u kojoj trojica mladih dileri raspravljaju o mogućnostima kapitalističkog poduzetništva kroz razgovor o tome koliko je Mekdonaldsovo „pileće meso bez kostiju“ genijalno ukusan izum. Dok mlađi dileri misle da se izumitelj obogatio, D'Endželo je siguran da je to „crnjo koji još uvijek radi za minimalac“, a da milijune na račun njega zarađuju „pravi igrači“. Svjesna makroekonomskih snaga neoliberalnog tržišta u pozadini svoje priče, Žica zauzima kritički stav prema ekonomskoj hipernejednakosti, predviđajući i prateći posljedice velike bankarske krize u zapadnim društvima.

Prvobitna akumulacija sitnih riba

Kada opisuje život u getu, Žica zapravo opisuje suvremenu verziju prvobitne akumulacije kapitala, nasilno otimanje teritorija za prodaju droge, takozvano *obezvlaštenje*,⁵ te početak cirkulacije tako stečenog kapitala u vidu potkupljivanja političara. Proces obezvlaštenja omogućuje svojstvo kapitala da nevidljivo cirkulira, što lijepo opisuje scena u epizodi „Mission Accomplished“, u kojoj detektivi Maknalti i Bank ulaze u Stringerov stan nakon njegove smrti. Stan izgleda kao da je u njemu živio vrhunski menadžer, a jedini „dokaz“ njegove kriminalne djelatnosti je knjiga *Bogatstvo naroda* Adama Smita. Detektiv je začu-

⁵ Akumulacija *obezvlaštenjem* je proces privatizacije javnih dobara, npr. sveučilišta, vodoopskrbe i drugih komunalnih službi, a započeo je 1970-ih. Tadašnji obrasci proizvodnje i potrošnje više nisu mogli davati porast profita kakav su tražili vlasnici kapitala, pa se oni, umjesto da investiraju u proizvodnju uz neizvjesnu dobit, okreću privatizaciji javnih dobara. Nakon fordističke faze kapitalizma, sve više se investira u finansijsku imovinu, a smanjenja poreza krupnom kapitalu omogućavaju nakupljanje golemog privatnog bogatstva. Ali, zbog manjeg priljeva novca u državnu blagajnu, vlade su morale tražiti alternativne izvore za financiranje javnih dobara i usluga – njihova privatizacija nametnuta je kao „savršeno rješenje“.

đeno gleda: „Koga sam ja to lovio?” Shvaća da je istraživao samo vidljive aspekte kriminala u getu, a da su procesi na kojima taj kriminal počiva ostali nevidljivi, kao što je i Stringer porijeklo svog novca učinio nevidljivim jer je svu imovinu prepisao na druge pa faktički nije vlasnik ičega. To je pak dodatno podcrtano autorovim ironijskim komentarom u izboru pronađene knjige – Smit je, naime, tvrdio da se prvobitni kapital stekao štednjom marljivih pojedinača – kojim autor ismijava laž „američkog sna” o uspjehu kao rezultatu prega-lačkog rada.

„Neprozirnost cirkulacije” kapitala, kako objašnjavaju Toscano i Kinkl (2011) u svom poznatom tumačenju Žice, strateški je najvažnija pokretačka sila kapitala, jer ga uvećava brišući tragove nasilja kojim je stečen i korupcijskog nemoralu kojim se kreće. U tome se nalazi pravi razlog Stringerovog stradanja: unatoč gomili novca i petica u ekonomskoj školi mislio je da je dovoljno primijeniti princip rada korporacija na narkoorganizaciju i zarađeni novac uložiti u gradnju nekretnina, pa ga tako legalizirati. Djelomično je bio u pravu, jer je znao da su ilegalni i legalni sustavi povezani novcem, no nije bio na satu kada se učilo zašto je tome tako. Nije shvaćao da više ne živi u kapitalizmu čija je ekonomija počivala na radu i inovacijama, poput Mekdonaldsova mesa bez kostiju, nego u neoliberalnom kapitalizmu koji pokreće nevidljivi finansijski kapital, a taj po svojoj biti nije nikakva nagrada za rad, makar to bio ubojito okrutan biznis preprodaje droge. Nije mogao razumjeti zašto su beskrupulozni *gang*-ovi sitne ribe u kriminalnom svijetu novčanih transakcija.

Razne ekonomske analize Žice (Žitko, 2011; Lončar, 2011; Cvek, 2016) opisuju kako serija prati dva paralelna procesa neoliberalnog kapitalizma: deindustrializaciju američkih gradova i njegov interes u rastu tržišta narkotika. Rezultat tih procesa je situacija u kojoj najugroženiji dijelovi radničke klase više ne mogu naći zaposlenje u industrijskim sektorima jer su se oni dislocirali u zemlje s jeftinom radnom snagom i bez radničkih prava, pa se sudjelovanje u trgovini narkoticima nameće kao jedino rješenje za mnoge od njih, naročito Afroamerikance. U Baltimoru, proizvodnju je zamjenila trgovina – zavavom i drogom, nekretninama, državnim fondovima, i „bankarskom industrijom” (Toscano i Kinkle 2011, u: Harvey 2003). Tako ilegalno tržište narkotika postaje zamjena za službeno tržište radne snage, „usput” anestezirajući svaki otpor te vojske radnika bez posla. Simon o tome kaže: „Ne trebamo vas više za našu ekonomiju, ali ako biste se narkotizirali ovim heroinom i zaspali, to je ono što vam možemo prodati. I tako možete sudjelovati u vlastitom uništenju, možete biti uništeni u ratu koji ćemo onda voditi i tako održavati cijenu tog ilegalnog narkotika” (Simon u: Žitko 2011).⁶ Nadalje, da bi taj novac stečen prodajom narkotika mogao cirkulirati, skreće se u legalne kanale. Kada policija uhvati vozača senatora Kleja Dejvisa s narkodolarima iz Barksdejlovih nebodera, mora ga pustiti, a novac mu vratiti. Barksdejl je senatoru davao novac za izbornu kampanju i buduće građevinske dozvole. Tako je već u prvoj sezoni naznačeno kako se

⁶ Za istu Sajmonovu tezu, vidi: Vulliamy i Ray (2013).

pravno odvojene sfere prelijevaju jedna u drugu, proizvodeći sistem *legalizirane korupcije* pokazujući kako je novom kapitalizmu crna ekonomija (prodaja oružja, ljudi itd.) uvjet funkcioniranja. Operativni paradoks kapitalizma je da legalni sustav sam proizvodi zločin protiv kojeg se bori. Zato je kapitalizmu važno održavati privid rata između policije i narkosustava: „Jednom kad si u ratu, imaš neprijatelja. Jednom kada imaš neprijatelja, možeš raditi što želiš. Vlada je stvorila ratne zone gdje je jedini ekonomski motor samoobnavljajuća trgovina drogom“ (Simon u: Rothkerch, 2002). Ironija Stringerovog stradanja je u tome što mu nije palo na pamet da bi preko legalne administracije, bez ikakvog podmićivanja, mogao kupiti sve dozvole koje mu trebaju za legalnu gradnju. Ne znajući da upravo zakon omogućava „neprozirnost cirkulacije kapitala“, vjerovao je da je zakonski sustav samosvojna struktura kojoj on, bivajući oduvijek izvan zakona, nema pristup bez pomoći „iznutra“.

Svi smo mi interesne strane, svi sudionici.

Lester Frimon, detektiv

Razorni rezultat crne ekonomije koji gledamo u *Žici* jeste da se novac akumuliran kroz ilegalne operacije ne oporezuje, ne vraća u državni budžet, pa nije dostupan za javne investicije koje bi pozitivno djelovale na opći životni standard. To pak izravno smanjuje sredstva za financiranje „rata protiv droge“. Krug se tako zatvara: gradonačelnik Karčeti navodi da se zbog stalnog porasta kriminala i loših škola ljudi masovno iseljavaju iz grada pa grad ima sve manji budžet. Zato *Žica* odvaja te dvije realnosti: rješavati kriminalne slučajeve je kozmetičko rješenje, pravi kriminal je drugdje. Kako Frimon kaže: „Ako slijediš drogu, dobit ćeš slučaj koji ima veze s drogama. No, ako slijediš novac, ne znaš gdje će te odvesti.“ Na kraju serije, te se realnosti opet dodiruju u „kratkom spoju“ sustava: policijska istraga prisluškivanjem se mora zaustaviti u trenutku kada detektiv Frimon otkrije ljude „koji zarađuju na cijeloj tragediji i prijevari“. Uz političare, Frimon saznaće da su ti ljudi odvjetnici koji ne dopuštaju da narkodileri budu osuđeni kako bi im mogli masno naplaćivati svoje usluge. Tako *Žica* u zadnjoj epizodi odgovara na pitanje koje je postavila u prvoj epizodi kojim je pokrenula radnju: zašto su Barksdejlovi kriminalci masovno oslobođani na sudu? Da bi odvjetnici održavali višemilijunske tržište kriminalaca koji će se boriti za vlast. Ispostavlja se da se glavni zločin koji istražuje detektivski „Tim glavnih zločina“ događa u gornjim klasama, onima „iznad“ zakona. Zato njihove prijestupe mogu kazniti samo pripadnici tih ešalona – priča o sudskom procesu protiv korumpiranog senatora Kleja Dejvisa jasno pokazuje da presudu ne oblikuje zakon nego sukobi interesa drugih političara, da moćnici institucija mogu biti skinuti s vlasti samo akcijom njihovih oponenata. I od kakvog su sociopatskog materijala napravljene te krupne ribe disfunkcionalnog društva, savršeno prilagođene za uspješno plivanje u mutnim vodama neoliberalnog kapitalizma.

Kome još treba rad?

Nekad smo proizvodili stvari, gradili, a danas samo guramo ruku u tuđi džep.

Frank Sobotka, vođa sindikata lučkih radnika

U svakoj sezoni Žice se opisuje neka vrsta devaluacije rada: policajaca u borbi protiv narkodilera, lučkih radnika, političara koji želi preraspodijeliti budžet kako bi osigurao bolje javne usluge, učitelja u školama i istraživačkih novinara. Prateći razne kanale kojima se neoliberalni kapitalizam uvukao u sve pore društva – poput korupcije ili nebrige sustava za djecu – Žica se naročito fokusira na dramu radništva i mehanizme kojima ono pokušava preživjeti u situaciji devalorizacije rada. Kada Sobotkini lučki radnici gledaju promotivni video o blagodatima mehanizacije u europskim lukama, koja radnike zamjenjuje strojevima, njihov predavač nije svjestan kako im time podjeljuje posljednju pomast. Prikazujući kontejnerizaciju koja smanjuje potrebu za lučkim radnicima, serija univerzalizira proces propadanja rada kao izumrle osnovne vrijednosti kapitalizma na cijeli zapadni svijet⁷.

Serija otvoreno opisuje načine na koje sistem želi skršiti mogućnost osnaživanja radništva – od FBI-a, koji radije proganja sindikate nego kriminalce, do političkog zanemarivanja – prikazujući radnike kao „ljudi koji su odjednom vrijedili manje“ jer „možda 10–15 posto stanovništva više nije potrebno ekonomiji“.⁸ Simpatizira s njima, pokazujući nam njihovu svakodnevnicu i međusobnu solidarnost, njihovu motivaciju za posjedovanjem radnih mjeseta a ne novca. Po Sajmonu, od 1981. i Reganovog ukidanja društvenog ugovora između kapitala i sindikata u korist kapitala,⁹ sustav slobodnog tržišta mijenja ulogu radnika iz proizvođača u lopova, jer mu je još jedino ta uloga ostala na raspolaganju (Lončar, 2011).¹⁰ Tako se, uz gubitak poslova, ljudski integritet rastvara na više načina: kroz poruku kapitala da je važnije ulagati u stvari nego u ljudi – krijumčar „Grk“ kaže Sobotki da si „kupi nešto opipljivo“ novcem kojim ga plaća, umjesto da ga ulaže u sindikat. Također i kroz komodifikaciju i objektivizaciju međuljudskih odnosa jer se ljudima trguje (doslovno i metaforički) te kroz gubitak solidarnosti, nekad najjačeg oružja radništva, koje sada postaje poligon za tragično stradanje.

⁷ Znakovito je da obje glavne narativne linije druge sezone – traganje za porijeklom prostitutki u Europi i traganje za porijeklom krijumčarene robe – završavaju na nepostojećoj adresi: cirkulacija kapitala je neprozirna na cijelom planetu.

⁸ Festival of Dangerous Ideas 2013: David Simon – Some People are More Equal than Others (2013), izvodi dostupni u: Simon (2013).

⁹ „Dosadašnje blagostanje je omogućila ravnoteža snaga između kapitalista i sindikata koja je se postizala njihovom stalnom borbom, ali nijedna strana nije dobivala rat, nego samo bitke. Kroz tu borbu je kapitalizam postao funkcionalan jer je društveni impuls bio u njemu ugrađen snagom borbe za radnička prava, nešto u čemu su svi slojevi društva imali udjela, svi su dijelili dobit... Demonizacija sindikata je bila zapanjujuće postignuće političke nemilosti na Zapadu“ (Simon, Festival of Dangerous Ideas 2013..., 2013).

¹⁰ Teza iz Lončar (2011): „Sistem je nekadašnjim proizvođačima ostavio jedinu ulogu u kojoj su mu još potrebni: ulogu lopova.“

Žica očito žali za fordističkom ekonomijom u kojoj je rad imao vrijednost, radnik poštovanje, a profesionalni uspjeh je bio vezan uz radnu etiku. Štoviše, radna etika se više cjeni u ilegalnoj domeni nego u legalnoj. U usporednoj montaži u epizodi „The Pager“, policijski šef traži od detektiva da ranije krenu u raciju, znajući da će time upropastiti istragu o šefovima *gang-a*, a da bi održao privid uspješne statistike riješenih slučajeva. U sljedećoj sceni šefovi narkobande dolaze u „Jamu“ podijeliti svojim članovima novac za dobro obavljen posao. U kriminalnoj organizaciji, svi su njezini članovi motivirani, od uličnih prodavača do „vojnika“, jer znaju da će dobiti promaknuće za dobar rad ili metak ako pogriješe. U policiji i drugim legalnim sustavima, koji su izgubili svoje jasne (društvene) ciljeve, ljudi se muče s motivacijom i radnom etikom. Tehnički, taj problem je lako rješiv: kada gradonačelnik Karčeti ukine lažiranje statistike svi se policajci zdušno prihvataju svoga posla, pokazujući da ljudi žele raditi, ali moraju imati i jasne kriterije jer jedino tako sustav može biti „proizvodan“. Razlika starog i novog kapitalizma je okrutna i jasna: dok ilegalni sustav uklanja nesposobne članove, legalni podržavaju vladavinu polukompetentnih mediokriteta dopuštajući da prođu nekažnjeno.

Marks je predvidio da će, u svojoj kasnoj fazi, kapitalistički sistem početi konzumirati strukture koje ga održavaju. Da će, okrutnošću, gurati radnike još dublje u dugove i siromaštvo, umanjujući sposobnost države da zadovoljava potrebe građana. I da će politika u kasnoj fazi kapitalizma biti podređena ekonomiji, vodeći k tome da političke stranke gube stvaran politički sadržaj, pokoravajući se naredbama i novcu globalnog kapitalizma (Marx, 1969: Predgovor). Opisavši svijet ostvarenja ove prognoze, *Žica* je pokazala krajnje posljedice neokapitalizma koje su prošle ispod rada u društvenim analizama: ispod radničke klase postoji još jedna klasa. To je klasa suvremenih „parija“, nevidljivih ljudi koji žive u ekosustavu uporabe i prodaje narkotika, a koji ne proizvodi ništa, čak ni usluge, nego polaganu smrt. Podsjetnik na getoizaciju te potklase je kadar iz špice u kojem diler razbijaju nadzornu kameru, ali, za razliku od kadra iz epizode snimljenog iz pozicije dilera, kadar u špici vidimo iz rakursa onoga koji gleda kroz kameru. Ne radi se samo o tome da narkosvijet ne želi biti viđen kako bi sakrio kriminal, nego o tome da ni legalni sustavi ne žele vidjeti njega, da je njegov zadatak ostati nevidljiv, sakriti čitav svijet realnih ljudi i prirodnih dobara čijim se resursima kapital hrani poput gigantskog parazita.

*Moje ime nije moje ime.
„Grk“, šef dobavljača droge*

Poznata je teza da kapitalizam želi posjedovati sredstva za proizvodnju kulturnih dobara, tako da, primjerice kroz filmove i TV serije, glavne antagoniste prikazuje kao pojedince sa zlim namjerama. Tako koristi utješnu metodu prisustva „glavnog zločinca“, alias Velikog Zlikovca, po kojoj sustav ostaje imun na optužbe. U *Žici* je nasilje sistemsko, u njoj je antagonist „kolektivan“ a onaj koji se može izdvajati kao „glavnog“ učinila je – bezimenim. Premrežen vezama po cijelom svijetu, „veletrgovac“ narkoticima, Grk je najviše rangirani

kriminalac u seriji, neuhvatljiv kao fiktivni novac. Racionalno okrutan i sebičan, on je Zlikovac koji utjelovljuje globalnost i apstraktnost kapitalizma – on ima „mnogo različitih pasoša”.¹¹ Svakom svojom minutom Žica oduzima snagu starom argumentu liberalizma o „osobnoj odgovornosti” čovjeka za poboljšanje, ili pogoršanje, njegovih životnih uvjeta, te odvažno prebacuje odgovornost na funkcioniranje ekonomskog sustava.

Za autore Žice, rješenje se ne nazire lako: situacija nižih klasa se neće promijeniti „sve dok sa stola pada dovoljno mrvica za prehraniti siromašnu većinu” (Simon u: King, 2006). Sajmon ne vjeruje da institucije opsjednute oligokapitalom mogu biti reformirane unutar sebe, osim ako ne padnu u tešku ekonomsku depresiju.¹² To ne znači da Žica, secirajući trulo tkivo društva, propituje temelje kapitalizma, nego njegov raskid društvenog ugovora po kojem se dobrobiti kapitalizma ne distribuiraju do razumne mjere na sve članove društva.¹³ To čini naročitim naglaskom na propitivanje posljedica razaranja društvene solidarnosti.

Dok Marlo razmišlja kratkoročno, vođen isključivo vlastitim interesom, Prop Džo djeluje u cilju dugoročne profitabilnosti raznih narkobandi, i zalaže se za njihovu „suradnju” (Co-Op) koja im pruža sigurnost od policije i posao bez nasilja. Razlika je to između vladajućeg i humanijeg oblika kapitalizma: „Na kraju smo to napustili i povjerovali u ideju da... tržište zna najbolje, do točke da se danas libertarianizam u mojoj zemlji ozbiljno smatra inteligentnim modelom političke misli. To me zaprepašćuje. Ljudi kažu ‘ne treba mi ništa osim moje sposobnosti da zaradim novac. Nisam povezan sa zajednicom. Ne zanima me kako su izgrađene ceste, ne zanima me odakle dolaze vatrogasci, ne zanima me tko obrazuje drugu djecu osim moje djece’. To je trijumf samoljublja... To je naprsto pohlepa. Nesposobnost da se vidi da smo svi povezani”, kaže Sajmon.¹⁴ Žica ne negira ljudsku prirodu u kojoj je pohlepa temelj igara u kojima ljudi surađuju, kako je egzaktно pokazao Fon Nojman (u: *Teorija igara i ekonomsko ponašanje*, 1944), nego se radi o tome da se primjene modeli kojima se pohlepa kroti i tako osigura pravednija raspodjela. Serija ne opisuje radnike koji žele podići revoluciju, nego potlačene koji se bore za egzistenciju unutar poretka. Zato Simon smatra da je nužno obnoviti društveni ugovor između kapitala i rada kako ne bi došlo do toga da „netko podigne ciglu jer, znate, kada su ljudi pritisnuti do kraja, uvijek se pojavi neka cigla” (u: Mulholland, 2014).

¹¹ Jedini pasoš koji se jasno vidi je onaj Republike Hrvatske, kao simbol nevažne egzotične državice.

¹² Dejvid Sajmon u komentarima na tekst M. Iglesijasa (2008).

¹³ Iz Sajmonovog govora na *Festival of Dangerous Ideas 2013*. proizlazi da Sajmon nije socijalist, nego reformist kapitalizma te da je Žicom htio pokazati da se u getoizaciji društvenih klasa krije prilika za „crnu ekonomiju” jer da se kapitalisti pridržavaju društvenog ugovora za dobrobit svih, ne bi bilo potrebe za političkom korupcijom, trgovinom ženama ili drogom.

¹⁴ *Festival of Dangerous Ideas 2013*, govoreći o „libertarianizmu kao sociopatskoj ideologiji” Sajmon kaže kako je „zgrožen idejom da će tržište rješiti stvari kao što su onečišćenje okoliša, ili rasne podjele ili probleme školstva i zapošljavati generacije radnika u ekonomiji koja se mijenja; ideja da će tržište rješiti sve brige čovječanstva i pritom maksimizirati profit je djetinjasta. Ali se o njoj i dalje strastveno raspravlja u mojoj zemlji, dok i dalje totalno propadamo” (Cohen, 2013).

(Be)smisao kraja

(...) Svojom zadnjom epizodom, Žica potvrđuje svoj cinični stav o reformističkoj nadi – svaki lik koji je protjeran ili ubijen uredno se zamjenjuje njegovom novom, mlađom, verzijom. Sidnor postaje novi Maknalti, Karver novi Danijels, Majkl pljačka dilere umjesto Omera, a Djuki ide Bablsovim stopama ovisnika. Iako je osobno spasenje moguće, stvarna promjena cjeline nije, jer društвom vlada ciklička priroda institucija pod čijim utjecajem su iste ljudske priče ponovo ispričane s novom generacijom likova u neprekidnom kruženju dobrog, lošeg i još goreg. Tu filozofiju „vječnog vraćanja istog“ serija pokazuje i strukturalno, povezujući pilot-epizodu sa zadnjom: detektivi Bank i Gregs istražuju ubojstvo na istom mjestu na kojem je ubijena prva žrtva u pilotu. „Evo ga sad“, Bank kaže Kimi ono što je uvjek govorio Maknaltiju, „stalo ti je kada nije na tebi da ti bude stalo“. U policijskim serijama, loši su momci uhvaćeni jer se te serije temelje na vjeri u funkciranje institucija koje kažnjavaju zločine. Budući da u Žici te vjere nema, stalno se pitamo tko su uopće loši momci i znači li išta njihovo uhićenje. Gdje je onda pravda, pitat će se gledatelj.

Pravednost i kazna sublimirane su u ideji karmičke smrti (alijas, Sudbine u klasičnoj tragediji): slavnog Omara ubio je Kenard, klinac od desetak godina koji ga je na početku serije, očaran njime, imitirao u igri s drugim klincima, a Snup je ubio Majkl, koristeći tehniku koju ga je ona sama naučila, svjesna da „zasluge nemaju veze s ubojstvima“, ni sa čim. Premreženost motiva u Žici jasno sugerira da je svatko odgovoran za šire društvene probleme jer čak i ono što se čini „ironijama života“ zapravo su kauzalni krugovi ljudskog djelovanja pod pritiskom društvenih sustava. No, i u njima još uvjek ostaje prostora za „nepobjedivu radost življenja“ (Campbell, 1973: 28) i smisao pojedinačnih djelovanja. U svršecima svih sezona postoji barem jedan kadar koji opisuje uspjeh ljudi koji su upalili iskru u toj tmini. Žica predlaže borbu po sebi kao *raison d'être*, nalazeći u njoj i volju za moć i humanost, izvedenu iz tragičke prinude koja glasi „pružaj otpor čak i ako znaš da ćeš na kraju izgubiti“. To je terapeutski doprinos Žice – od nas traži da ne sklanjamo pogled s ružne istine o našoj društvenoj zbilji, nego da se suočimo s njom. Zato nas zadnja sekvenca opet podsjeća na životnu važnost iracionalnih elemenata: „Zbog tvoje smo jebe-ne sentimentalnosti sada izgubili novac“, reći će jedan gangster drugome nakon što ovaj upuća ubojicu svog mrtvog prijatelja. U svijetu u kojem je „normalno“ radi posla ubiti svoga ujaka, to je neracionalan potez, ali je i podsjetnik da podcjenujemo sentiment – vjernost, privrženost, ljubav – i njegovu smrtonosnu snagu. Serija pokazuje da smo, prezrevši sentiment kao „slabost“, opasno pretjerali u cinizmu, da bez „iracionalne“ privrženosti nema hrabrosti za idealizam koji može probiti stare paradigme jer, u suprotnom, kanibalizam sustava će samo rasti.

Stoga se u zadnjoj sekvenci nalaze i najtužniji prizor serije, u kojem se dječak Djuki drogira, i najsretniji, u kojem se Babls iz pakla ovisnosti o drogi popne u sestrin stan, konačno prihvaćen na obiteljski ručak. U zadnjoj sezoni, Bablsovu životnu priču jedan pravi istraživački novinar pretače u reportažu o Bablsovoj borbi da nadvlada poraze. Objavom te reportaže, dijeljenjem osobne drame s javnošću, Babls je dao smisao svome životu. Kao što

je to pokušao Kolvin s Hamsterdamom ili Sajmon sa Žicom. Za razliku od Velikog Ništavila u Sopranosima, pesimizam Žice nikada ne sklizne u nihilizam.

Želimo li uopće zahtijevati više?

Rezonirajući kao kulturno relevantna i društveno angažirana serija – opisujući svoj svijet bez moraliziranja ili patetike, uvijek s empatijom prema čovjeku, bio on diler, policijac, ili čak političar – Žica podriva kulturnu hegemoniju zabavljačke industrije kao alata vladajuće ideologije. Prema tezama Teodora Adorna (1938), kulturnu industriju i njenu zabavost kontroliraju elite da bi održavale društvenu pasivnost njezinih konzumenata. Žica želi biti podsjetnik na vrijednosti koje bi institucije trebale štititi, a to više ne čine, poput demokracije, obrazovanja, obitelji, zakona i ljudskih prava. Sudeći po Sajmonovim riječima, ona želi biti forum za propitivanje legitimnosti sistema: „Pokušali smo zabaviti ali ne bi nas trebalo zamijeniti za zabavu. Trudili smo se provocirati, kritizirati i debatirati... Ništa se ne događa dok ne uzburkate *status quo*. Za nas je to bio prvenstveni cilj”, kaže Sajmon (2008). Sajmon ne misli da će serija pomoći da se reformiraju institucije ili progura neki novi zakon i nekako konkretno promijeni društvo, ali je postavila neugodna pitanja. Istinite probleme koje je opisala Žica masovni mediji ne žele adresirati jer su dio kulture koja poseže za lakim rješenjima: „Uživamo da nas se provocira i zagolica, ali se opiremo bolnim istraživanjima problema koji bi mogli na kraju dovesti do toga da prepoznamo svoje probleme, što je najvažniji i prvi korak k njihovom rješavanju” (Simon, 2008). Sajmon nalazi zadovoljštinu u tome da „ako određeni postotak ljudi prozre političare kako mlate praznu slamu i obećavaju neostvarivo pa se izvlače na loše uvjete koje su naslijedili, da će im reći: ‘Sereš!’” (u: Rothkerch, 2002) – a to je u rječniku Žice definicija prosvjetiteljstva. Snažna sociološka analitičnost čini Žicu djelom koje nas želi podsjetiti da su neuspjesi političkog sustava naši neuspjesi – da moramo zahtijevati više, od vođa tražiti odgovornost, a od sebe da mislimo svojom glavom. I konačno poduzmemo konkretne akcije za rješavanje problema razorne nejednakosti jer inače sebe samo „udobno odrješujemo od onoga što je temeljno moralni izbor: jesmo li svi u ovome zajedno ili nismo?” (Simon, 2013). Naročito iluzijom da smo nešto poduzeli zato što smo odgledali kritički-provokativnu TV seriju.

Žicu je moguće sagledati s mnogo različitih aspekata, od kojih su neki ovdje tek dotaknuti, a neki ni to. Za tako višeslojnu seriju može se dodati još mnogo, ili samo – *respect!*

Literatura:

- Alvarez, Rafael. 2009. *The Wire: Truth Be Told*. New York: Canongate Books.
- Huertas, Aaron. 2011. What I Learned from Watching The Wire Three Times. Aaron Huertas, 30. studenog. <http://aaronhuertas.com/2011/11/30/what-i-learned-from-watching-the-wire-three-times/> (pristupljeno 1. prosinca 2011).
- Sepinwall, Alan. 2015. *Revolution was Televised: The Cops, Crooks, Slingers and Slayers Who Changed TV Drama Forever*. New York: Touchstone.
- Toscano, Alberto; Kinkle, Jeff. 2011. Kognitivno mapiranje i kapitalizam u Žici: Baltimor kao svijet i reprezentacija. Slobodni filozofski, 4. prosinca. <http://slobodnifilozofski.com/2011/12/alberto-toscano-i-jeff-kinkle.html>.

- Žižek, Slavoj. 2012. Žica ili sukob civilizacija u jednoj državi. *Forum*, br. 23, 17. veljače. <http://www.forum-tm/clanak/zica-ili-sukob-civilizacija-u-jednoj-drzavi-521>.
- Seitz, Matt Zoller. 2013. Is There Any Satisfying Way to End a Modern Drama? *Vulture*, 15. rujna. <http://www.vulture.com/2013/09/seitz-drama-endings-breaking-bad.html> (pristupljeno 20. rujna 2013.).
- Mittell, Jason. 2011. All in the Game: The Wire, Serial Storytelling, and Procedural Logic. Electronic Book Review, 18. ožujka. <http://www.electronicbookreview.com/thread/firstperson/serial> (pristupljeno 20. ožujka 2011).
- Williams, John. 2008. The Origin and Uses of David Simon's Anger. *Special way of being afraid*, 3. siječnja. <http://specialwayofbeingafraid.blogspot.hr/2008/01/origin-and-uses-of-david-simons-anger.html> (pristupljeno 4. siječnja 2008).
- Žitko, Mislav. 2011. Prilog kritici političke ekonomije narkotika. Slobodni filozofski, 5. prosinca. <http://slobodnifilozofski.com/2011/12/mislav-zitko-prilog-kritici-politicke.html>.
- Lončar, Jovica. 2011. Željezna logika sistema – radnička klasa u Žici. Slobodni filozofski, 11. prosinca. <http://slobodnifilozofski.com/2011/12/jovica-loncar-zeljezna-logika-sistema.html> (pristupljeno 13. prosinca 2011)
- Cvek, Sven. 2016. Following The Money: The Wire and Distant American Studies. *Between the Acts*, br. 1. <http://www.sic-journal.org/ArticleView.aspx?aid=258>. (pristupljeno 2. kolovoza 2016).
- Harvey, David. 2003. *The New Imperialism*. Oxford: Oxford University press. Str. 137–182.
- Rothkerch, Ian. 2002. What Drugs Have Not Destroyed, The War on Them Has. AlterNet, 1. srpnja. http://www.alternet.org/story/13507/%22what_drugs_have_not_destroyed,_the_war_on_them_has%22 (pristupljeno 2. srpnja 2002).
- Vulliamy, Ed; Ray, Saptarshi. 2013. David Simon, creator of The Wire, says new US drug laws help only 'white, middle-class kids'. *The Guardian*, 25. svibnja. <https://www.theguardian.com/world/2013/may/25/the-wire-creator-us-drug-laws> (pristupljeno 27. svibnja 2013).
- Marks, Karl. 1969. *Prilog kritici političke ekonomije*. Beograd: Kultura.
- Mulholland, John. 2014. 'Wire' creator David Simon: Corporations 'the cancer' that are slowly killing American middle-class. *Raw Story*, 28. rujna. <http://www.rawstory.com/2014/09/wire-creator-david-simon-corporations-the-cancer-that-are-slowly-killing-american-middle-class/> (pristupljeno 29. rujna 2014).
- Campbell, Joseph. ³1973. *The Hero with a Thousand Faces*. Princeton: Princeton University Press. (Usporedi: J. Campbell, *Junak s tisuću lica*, prev. V. Cvetković Sever, Zagreb: Jesenski i Turk, 2009).
- Cohen, Ben. 2013. 'The Wire' Creator David Simon on Libertarianism: "Astonishing" That it is Taken Seriously. *The Daily Banter*, 9. prosinca. <http://thedailybanter.com/2013/12/the-wire-creator-david-simon-on-libertarianism-astonishing-that-it-is-taken-seriously/> (pristupljeno 10. prosinca 2013).
- Simon, David. 2008. A Final Thank You to The Wire fans, from Show Creator David Simon. HBO, 10. ožujka. <http://www.hbo.com/the-wire/inside/interviews/article/final-letter-from-david-simon.html> (pristupljeno 20. ožujka 2008).
- Simon, David. 2009. Letter to HBO. U: Rafael Alvarez, *The Wire: Truth Be Told*. New York: Canongate Books.
- Simon, David. 2013. There are now two Americas. My Country is a horror show. *The Guardian*, 8. prosinca. <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/08/david-simon-capitalism-marx-two-americas-wire> (pristupljeno 10. prosinca 2013).
- Yglesias, Matthew. 2008. David Simon and the Audacity of Despair. *The Atlantic*, 2. siječnja. <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2008/01/david-simon-and-the-audacity-of-despair/47692/#com> (pristupljeno 4. siječnja 2008).
- Poundstone, William. 1993. Prisoner's Dilemma: John von Neumann, Game Theory, and the Puzzle of the Bomb. New York: Anchor Books.

Izvornik: Sanja Kovačević, *Kvalitetne TV serije – milenijsko doba ekrana*, Jesenski & Turk, 2017, Zagreb.